

Ομιλία του Υπουργού Δικαιοσύνης κ. Φ. Πετσάλνικου στο συνέδριο της Ελληνικής Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης Σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Με θέμα: Προς μια Αποτελεσματική Πολιτική για τα Ναρκωτικά 4-6 Μαρτίου 2003

Κυρίες και κύριοι σύνεδροι,

Πιστεύω ότι η επιλογή της πραγματοποίησης του Συνεδρίου με αυτό το θέμα και σε αυτό το επίπεδο ομιλητών έγινε σε μία κατ' εξοχήν κατάλληλη χρονική συγκυρία. Η συζήτηση για το πρόβλημα των ναρκωτικών –θέμα που παλαιότερα αποτελούσε ταμπού για την κοινωνία αλλά και για την πολιτική ηγεσία θα έλεγα- έχει προχωρήσει τα τελευταία χρόνια σε επιστημονικό κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Η συζήτηση αυτή πρέπει να γίνει –και νομίζω ότι σήμερα, στο χώρο αυτό γίνεται- με τρόπο ψύχραιμο, εποικοδομητικό και απαλλαγμένο από την ψευδαισθηση ότι κάποιος από εμάς κατέχει την εύκολη λύση σε ένα τόσο περίπλοκο και πολυσύνθετο πρόβλημα.

Κατά τις θητείες μου στο Υπουργείο Παιδείας έδινα μεγαλύτερη έμφαση στις κοινωνικές πτυχές του προβλήματος, τώρα όμως, ως Υπουργός Δικαιοσύνης επιτρέψτε μου να επικεντρώσω την εισήγησή μου στις νομικές πτυχές, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι αγνοώ την άμεση σύνδεση και αλληλεξάρτηση των δύο αυτών πτυχών.

Η ελληνική νομοθεσία έχει επιλέξει από παλαιά να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των ναρκωτικών βασικά έξω από το πλαίσιο του Ποινικού Κώδικα και μέσα από ειδικά ποινικά νομοθετήματα.

Σε θέματα όπως τα ναρκωτικά, η δυναμική της κοινωνικής εξέλιξης αναδεικνύει πλείστα όσα προβλήματα, λιγότερο ή και περισσότερα σύνθετα, των οποίων η αντιμετώπιση δεν είναι δυνατή από ένα πάγιο και γενικό νομοθέτημα όπως ο Ποινικός Κώδικας.

Με αυτή τη λογική, ο Έλληνας νομοθέτης θέλησε να αντιμετωπίσει τις ποινικές πτυχές του προβλήματος. Στην Ελλάδα, η ποινικοποίηση των παραβάσεων σχετικά με τα ναρκωτικά απαντάται για πρώτη φορά στο άρθρο 5 του ν.1681/1919 «περί αληθείας και επαιτείας», σύμφωνα με το οποίο ετιμωρείτο ο «χασισοπότης» αλλά και αυτός που πωλούσε ή προμήθευε στο χρήστη χασίς με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους και σε περίπτωση υποτροπής μέχρι δύο ετών.

Ακολούθησαν ο ν. 2107/1920 «περί απαγορεύσεως της καλλιέργειας, της εμπορίας και της καταναλώσεως ινδικής καννάβεως», ο νομοτεχνικά πληρέστερος ως προς την τυποποίηση των πράξεων διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών ν.5539/1932 «περί μονοπωλίου των ναρκωτικών φαρμάκων και του ελέγχου αυτών», ο οποίος περιλάμβανε για πρώτη φορά και πίνακα των απαγορευμένων ναρκωτικών ουσιών, ο ν. 6025/1934, ο α.ν. 2430/1940 και το ν.δ. 3084/1954, «περί τιμωρίας των

παραβατών ναρκωτικών και μεταχειρίσεως των τοξικομανών», όπου πλέον αυστηροποιούνται σημαντικά οι προβλεπόμενες ποινές για πράξεις διακίνησης (κάθειρξη μέχρι 10 χρόνια και χρηματική ποινή μέχρι 10.000.000 δραχμές). Με το τελευταίο αυτό νομοθέτημα προσδιορίστηκε κατά τρόπο σαφέστερο και κατασταλτικά αυστηρότερο και η ποινική ευθύνη του χρήστη, κατά τον οποίον απειλείτο ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών, ενώ για πρώτη φορά προβλέπεται αντί της επιβολής ποινής ο εγκλεισμός για θεραπεία του τοξικομανούς σε ειδικό κρατικό κατάστημα.

Τελευταίος είναι ο και σήμερα ισχύων ο νόμος 1729/1987, ο οποίος διακρίνεται για τη ρυθμιστική αυτοτέλεια και τη νομοτεχνική του ορθότητα, αφού προβαίνει σε εξαντλητική και εκτεταμένη τυποποίηση όλων σχεδόν των μορφών διακίνησης ναρκωτικών, θεσπίζοντας αυστηρότατες ποινές για τους δράστες (σε επιβαρυντικές μάλιστα περιστάσεις προβλέπεται ποινή ισόβιας κάθειρξης και χρηματική ποινή που φθάνει τα 200.000.000 δραχμές).

Έναντι της δικαιολογημένης όμως αυτής αυστηρότητας υπάρχει η επιεικής μεταχείριση των απλών χρηστών (ποινή φυλάκισης μέχρι 5 χρόνια), στους οποίους αναγνωρίζεται η μικρής ποινικής απαξίας συμπεριφορά τους. Εκείνοι που έχουν εγκλωβιστεί και είναι εξαρτημένοι από τα ναρκωτικά χωρίς να μπορούν αυτοδυνάμως ν' αποβάλουν την έξη της χρήσης, δεν τιμωρούνται, ενώ συγχρόνως προβλέπεται η ένταξή τους σε θεραπευτικά προγράμματα.

Με την ιστορική αυτή αναδρομή διαπιστώνεται η σταδιακή απαξιολογική εξέλιξη του φαινομένου των ναρκωτικών, που από την περιστασιακή και περιθωριακή του διάσταση εξελίχθηκε ποσοτικά και ποιοτικά, διείσδυσε σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και τα απειλεί με διάβρωση.

Η εφαρμογή της ποινικής νομοθεσίας αποτυπώνεται σε αριθμούς ως εξής σήμερα στο σωφρονιστικό σύστημα της Ελλάδας:

Σε σύνολο 8.452 κρατουμένων, οι 2.936 κρατούνται για παράβαση του Νόμου περί ναρκωτικών, ποσοστό 34,7% (σχεδόν στο σύνολο τους για εμπορία-διακίνηση).

Το πρόβλημα της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών δεν σταματά βέβαια στους τοίχους της φυλακής. Είναι γνωστό ότι ένα σημαντικό ποσοστό των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης όλων των χωρών κάνουν χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Και στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι το 1/3 των κρατουμένων κάνουν κάποια στιγμή χρήση ουσιών στη διάρκεια της κράτησής τους.

Τα προγράμματα στήριξης και απεξάρτησης των κρατουμένων που εφαρμόζονται εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων καλύπτουν μικρό αριθμό κρατουμένων και αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω των συνθηκών των φυλακών.

Για το λόγο αυτό δημιουργήσαμε στον Ελεώνα Θηβών το Κέντρο Απεξάρτησης Κρατουμένων δυναμικότητας 250 ατόμων, που άρχισε την λειτουργία του τον περασμένο Σεπτέμβριο, με ειδικό πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχουν ήδη 50 κρατούμενοι, ενώ κατασκευάζεται ήδη και το δεύτερο Κέντρο στην Βόρεια Ελλάδα

(Χαλκιδική) που υπολογίζεται ότι θα ολοκληρωθεί το 2004 για άλλους τόσους κρατουμένους.

Στα πλαίσια της ελληνικής προεδρίας θα προωθήσουμε σχέδιο ψηφίσματος για τη θεραπεία των καταδικασμένων χρηστών στα πλαίσια έκτισης της ποινής τους και την ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με τις καλύτερες πρακτικές.

Εκτός όμως από τη μείωση της προσφοράς που επιδιώκεται με τον αποτελεσματικό έλεγχο και την καταστολή της διακίνησης, βασική νομοθετική προτεραιότητα αποτελεί και η μείωση της ζήτησης των ναρκωτικών ουσιών με την εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης και θεραπείας αλλά και κοινωνικής επανένταξης των θυμάτων-χρηστών.

Με επίγνωση όμως της διαφορετικότητας της θέσης του διακινητή απ' αυτή του χρήστη ναρκωτικών και πέραν των ευνοϊκών διατάξεων που ισχύουν για τους (εξαρτημένους) χρήστες, η ελληνική πολιτεία θα προχωρήσει άμεσα, με βάση και τις προτάσεις ειδικής επιτροπής που ασχολήθηκε με το θέμα, στη βελτίωση της ισχύουσας νομοθεσίας για την ευνοϊκότερη μεταχείριση των χρηστών ναρκωτικών ουσιών.

Αποφασίστηκε μεταξύ άλλων:

Η απόλειψη του στιγματιστικού όρου «χρήστης ναρκωτικών» και η καθιέρωση του όρου «εξαρτημένος» αντί του «τοξικομανούς»,

Η επέκταση της ειδικής μεταχείρισης των χρηστών (εξαρτημένων) και σ' αυτούς που παρακολουθούν προγράμματα συντήρησης και απεξάρτησης υπό την εποπτεία του Ο.ΚΑ.ΝΑ. Τελευταίο άφησα το θέμα που απασχόλησε και περισσότερο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δηλαδή την τιμωρία των χρηστών των ναρκωτικών.

Το ζήτημα αυτό, και τονίζω και πάλι ότι μιλάω για τους χρήστες και όχι τους εξαρτημένους, οι οποίοι δεν τιμωρούνται, είναι γεγονός ότι βρίσκεται από παλιά στο επίκεντρο του προβληματισμού και των συζητήσεων. Επί του θέματος ανέκαθεν υπάρχουν δύο τάσεις.

Η πρώτη αξιώνει τη μη τιμώρηση των χρηστών, τους οποίους θεωρεί και αυτούς-έστω κι αν δεν διαπιστώνεται η εξάρτησή τους (τοξικομανία)- ως ασθενείς που χρειάζονται υποστήριξη.

Η δεύτερη, χωρίς ν' αμφισβητεί την ευάλωτη θέση των ατόμων αυτών και την ανάγκη υποβοήθησής τους, θεωρεί ότι η αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών θα οδηγήσει σε έξαρση του φαινομένου τούτου, θα αφήσει περισσότερο ανέλεγκτο το πεδίο της διακίνησης των ναρκωτικών, στο οποίο οι διωκτικές αρχές έχουν πρόσβαση κυρίως μέσω των χρηστών, θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης (ελλείψει του φόβου, που λιγότερο ή περισσότερο αποτρέπει σήμερα σημαντικό αριθμό «επίδοξων» χρηστών και ιδιαίτερα νεαρής ηλικίας) και αναπόφευκτα και την προσφορά (εκ μέρους των εμπόρων).

Σημειωτέον ότι οι επιβαλλόμενες σήμερα ποινές από τα δικαστήρια είναι ιδιαίτερα επιεικείς (1-3 μήνες φυλάκιση που μετατρέπεται σε χρηματική ή αναστέλλεται), ενώ δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι σήμερα μπορεί να παραμείνει ατιμώρητη και η περιστασιακή χρήση ναρκωτικών.

Η ελληνική νομοθεσία, όπως και άλλες στο διεθνή χώρο, έχει προκρίνει τη δεύτερη λύση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι την ελληνική πολιτεία δεν την απασχολεί το θέμα, που οπωσδήποτε θα εξακολουθήσει να απασχολεί την παγκόσμια κοινωνία.

Γι αυτό και προσφάτως, όπως ανακοίνωσε ο Πρωθυπουργός της χώρας μας μετά την συνεδρίαση της Διυπουργικής Επιτροπής, αποφασίσθηκε η μείωση του προβλεπόμενου ανώτατου ορίου ποινής φυλάκισης για τους χρήστες από τα 5 χρόνια που είναι σήμερα στο 1 έτος, προκειμένου δε ν' αποτραπεί κοινωνικός αποκλεισμός των χρηστών αποφασίστηκε η μη αναγραφή στο δελτίο ποινικού μητρώου της καταδικαστικής αποφάσεως.

Νομίζω ότι η απόφαση αυτή, είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς εκλογικεύει τα όρια των ποινών και θα άρει ένα σημαντικό εμπόδιο στην κοινωνική επανένταξη των χρηστών ναρκωτικών.

Με τις αποφάσεις αυτές που σύντομα θα υλοποιηθούν και νομοθετικά πιστεύω ότι θα βοηθήσουμε -στο μέτρο που ο ποινικός νόμος μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση ενός βαθύτατα κοινωνικού προβλήματος- σε μία καλύτερη αντιμετώπιση των χρηστών και θα αποτελέσει μαζί με τα άλλα μέτρα κοινωνικής πολιτικής το κατάλληλο εκείνο μίγμα ολοκληρωμένης προσέγγισης του ζητήματος.